

Lukas kapitel 6. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Lukas Kapitel 6 Konflikt om sabbaten (Luk 6:1‐11)

Översättning

Det hände sig en sabbat, att han tog vägen över sädesfälten. Där ryckte hans lärjungar av ax och gnuggade dem mellan händer och åt. Då sade några fariseer: Varför gör ni det som inte är tillåtet på sabbaten? Men Jesus svarade dem: Ni borde ändå ha läst David gjorde när han svält, han och hans folk: hur han gick in i Guds hus och åt skådebröden och gav åt sina följeslagare, fast det inte är tillåtet för andra än prästerna att äta av dem. Och han sade till dem: Människosonen är herre över sabbaten.

En annan sabbat gick han till synagogan och undervisade, och där var en man på vilken högra handen hade förtvinat. De skriftlärde och fariseerna höll ögonen på Jesus för att se om han skulle bota honom, så att de kunde hitta något att anklaga honom för. Men han visste vad de tänkte och sade till mannen med den förtvinade handen: Res på dig och kom fram hit. Då reste han på sig och steg fram. Men Jesus sade: Vad är tillåtet på sabbaten? Att göra gott eller att göra ont? Att rädda liv eller att fördärva? Sen lät han blicken gå runt bland dem och sade till mannen: Räck ut din hand. Han lydde och hans hand blev frisk igen. Men de blev ursinniga och började tala med varandra om vad de skulle göra mot Jesus.

Kommentar

Den som håller lagen får komma till Gud. Det var den självklara grunden för fariséernas fromhet. Alltså gällde det att veta vad lagen bjöd. I alla detaljer hade man tänkt igenom dess konsekvenser och för alla tänkbara situationer hade man regler. Lagen tillät att man ryckte till sig ax och åt när man gick på stigen genom ett sädesfält. Men på sabbaten fick man inte göra det, ty i så fall gjorde man sig skyldig till att skörda och tröska enligt fariséernas utläggning.

Detta var just vad lärjungarna gjorde, och de gjorde det tydligen med sin Mästares gillande, kanske efter hans föredöme. Det blev också Mästaren som svarade. Han påminde om ett skriftställe som de skriftlärde borde ha läst många gånger. Det handlade om hur David ‐ rentav på en sabbat, enligt de skriftlärdes utläggning! ‐ tog skådebröden och gav åt sina hungriga följeslagare. Vad David kunde tillåta sig, det gjorde alltså Jesus anspråk på att kunna göra. Han gjorde ett tillägg som klart visade hans anspråk. Människosonen ‐ han som hade makt att förlåta synder! ‐ han var herre också över sabbaten.

Den ”västliga texten” (som vi talat om i inledningen) har ett intressant tillägg till den här berättelsen. Det lyder: Samma dag fick han se en man som arbetade på sabbaten och sade till honom: Min vän, salig är du om du vet vad du gör. Men vet du det inte, så står du under förbannelsen och är en lagbrytare. Är det fråga om ett äkta Jesusord, så bekräftar det att den frihet från lagen som Jesus lärde bara gäller där man lever i tron och har tagit emot Guds rike. Det är fråga om Guds barns frihet, inte om en allmän rättighet. Paulus har uttryckt det med orden att det som inte sker av tro, det är synd.

Så följer ett nytt exempel på samma konflikt. Motståndarna sitter i synagogan och vaktar på Jesus. Där finns en man med en förtvinad hand, som nog gärna skulle bli botad. Skall Jesus göra det? Här, i så farliga vittnens närvaro? Jesus ställer motståndarna mot väggen. Han vill ha svar på frågan, vad Gud vill med sabbaten. Får man verkligen inte göra gott och hjälpa människor? Men motståndarna föredrar att tiga. Jesus botar den sjuke framför deras ögon. De blir ursinniga och rådgör om hur de skall kunna röja honom ur vägen. Svara honom kan de inte.

Apostlawalet (Luk 6:12‐16)

Översättning

Vid den tiden drog sig Jesus upp i berget för att bedja. Där vakade han hela natten under bön till Gud, och när det blev dag kallade han till sig lärjungarna, och bland dem valde han ut tolv som han gav namnet apostlar. Det var Simon, som fick tillnamnet Petrus, och hans bror Andreas, Jakob och Johannes, vidare Filippus, Bartolomeus, Matteus, Tomas, Jakob Alfeus son, Simon, kallad seloten, Judas Jakobs son och Judas Iskariot, han som blev en förrädare. Kommentar

Jesus tar nu ett avgörande steg. Han lägger grunden för kyrkan, den grund som trettio år senare skulle kallas ”apostlarnas grundval” (Ef 2:20). Lukas understryker vikten av detta steg när han berättar att Jesus drog sig undan upp i bergen för att bedja. Det är tredje gången han nämner vilken roll bönen spelade i Jesu liv. Återigen tillbringade han en natt i bön. Sedan var han redo att handla. Han kallade till sig lärjungarna och valde ut tolv av dem. Israel hade ju tolv stammar. Nu skulle Israel återupprättas. I urkyrkan var man väl medveten om detta: man var Guds sanna Israel, hans eget folk. Därför var också apostlarna tolv.

Apostel är den grekiska översättningen av en judisk term som betyder ”befullmäktigat ombud”, en som hade laglig rätt att tala och handla med bindande verkan på sin uppdragsgivares vägnar. Därför används ordet ”apostel”, egentligen endast när de tolv handlar på Jesu uppdrag i hans frånvaro. I Apostlagärningarna och breven är det den självklara beteckningen, men inte i evangelierna.

Efter vilka grunder valde Jesus de tolv? Att de var män är allmänt känt och att man var medveten om att de skulle vara det framgår av kompletteringsvalet efter Judas Iskariot (Apg 1:21 f). Men vilka andra egenskaper hade de? På den frågan kan vi inte svara. Om några av dem vet vi knappast mer än namnet. Man får intrycket att de var ”vanligt folk”. Vad de blev, blev de genom Jesus och sin trohet mot honom. De flesta var galiléer. Men Judas kan ha varit från Sydjudéen, om

nämligen Iskariot betyder ”Mannen från Kariot”, vilket dock inte är säkert. En av de tolv kallas ”seloten”. Det var namnet på medlemmarna i en nationell ytterlighetsrörelse, som ville göra slut på romarnas makt i landet. Rörelsen var underjordisk och använde terrormetoder. Man har brukat översätta ”selot” med ”ivrare”. Riktigare vore kanske ”fanatiker” eller ”ytterlighetsman”. Att seloten Simon blev lärjunge måste ha betytt att han fick en ny syn på den befrielse som Gud hade lovat sitt folk.

Vid sidan av Judas Iskariot nämner Lukas (liksom Johannes) en andra Judas. Matteus och Markus har i stället namnet Tadeus. Man har gissat att det är fråga om någon som – liksom så många judar vid denna tid – haft ett dubbelnamn, eller att Judas, Jakobs son, efter förräderiet föredrog att kallas något annat än Judas. Men vi vet ingenting säkert.

Evangelium för de fattiga (Luk 6:17–23)

Översättning

Tillsammans med dem kom han ned igen och stannade på öppna fältet. Dit kom också en stor skara lärjungar och mycket folk från hela Judeen och Jerusalem och kustlandet kring Tyrus och Sidon, som ville lyssna till honom och bli botade från sina krämpor. Även de som plågades av orena andar blev friska. Och hela skaran försökte få röra vid honom, eftersom det gick ut en kraft från honom som botade alla.

Då lyfte han blicken och såg på sina lärjungar och sade:

Saliga ni som är fattiga,
er tillhör Guds rike.

Saliga ni som nu hungrar,
ni skall bli mättade.

Saliga ni som nu gråter,
ni kommer att le.

Saliga är ni när människorna hatar er, när de stöter bort er och hånar er och skyr ert namn som något ont för Människosonens
Gläd er på den dagen och spring upp av fröjd. Se — er lön är stor i himmelen. På samma sätt gjorde ju deras fäder med

profeterna.

Kommentar

Tillsammans med de tolv kommer Jesus tillbaka och möts av de stora skarorna som kommit ända från Jerusalem och från kustlandet i norr. Han talar till dem någonstans på en öppen plats, kanske en platå mellan kullarna, kanske en slätt vid stranden. Lukas är som vanligt obestämd i sina geografiska upplysningar. Här talar nu Jesus till folket, och Lukas ger oss en föreställning om vad han predikade. Likheten med bergspredikan är på flera ställen påfallande, fast ordvalet till stor del är ett annat. Dessutom finns det avsnitt, som hos Matteus återkommer i ett annat sammanhang. Det är meningslöst att fråga om Matteus och Lukas återger samma predikan. De ger oss båda en bild av hur Jesus predikade och vad han sade. Som varje annan rabbi (eller ”mästare” som det vanligen översätts) undervisade han sina lärjungar muntligen och lät dem upprepa och memorera det viktigaste han sagt. Självfallet talade han många gånger om samma saker. Det var detta som lärjungarna sedan förde vidare. Som seden var bland judarna lade de stor vikt vid att lära ut sin mästares ord så troget som möjligt. Några skrev upp dem. Andra översatte dem till grekiska, till hjälp för dem som inte kunde arameiska. En uppgift från 130-talet (av biskop Papias) säger att aposteln Matteus gjorde en större sammanställning av de ord han lärt av Jesus. Lukas har troligen inte känt till den samlingen utan öser direkt ur den apostoliska traditionen. Han hade hört den upprepas gång på gång i det kristna missionsarbetet och behövde knappast några skrivna källor för att återge den.

Han börjar – som Matteus i bergspredikan – med saligprisningar. Det är säkert ingen tillfällighet. Jesu evangelium var en inbjudan, en kallelse till Guds rike. Och detta rike var en gåva, något oförtjänt något fantastiskt som gick tväremot allt vad människor kunnat vänta sig. Det gällde bara att ta emot. Men till det behövdes en öppenhet, en andlig situation som gjorde människor villiga att lyssna. Det är den situationen som beskrivs i saligprisningarna. Jesus vänder sig direkt till en bestämd grupp av människor.

De kallas här för ”fattiga”. Det är Lukas sätt att återge samma arameiska ord, som Matteus återger med ”fattiga i anden”. Dessa fattiga finns omtalade redan i psalmerna. De kallades ”de stilla i landet”, ”de fattiga”, ”de betryckta”. Det fanns många sådana i Israel på Jesu tid. De var småfolk, materiellt fattiga och fattiga på den skatt av moraliska förtjänster som fariséerna kunde räkna sig till godo. De visste om sina synder, de höll sig till Skriften, de hoppades på Gud. De hungrade, ofta kroppsligen men även andligen (”efter rättfärdighet” som Matteus tillägger). De hade ofta skäl att gråta (hos Matteus heter det ”sörja”), över lidanden och orättfärdighet som drabbade dem och andra, liksom över sina egna synder. Det är dem som Jesus nu prisar saliga. Dem tillhör Guds rike med all sin glädje. Ty Riket vänder upp och ned på alla värderingar i denna värld, där var och en är sig själv närmast. Det som världen räknar som olycka och misslyckande kan vara saligt. Till och med att bli förföljd, hånad och utstött – något som Rikets barn måste räkna med att bli. Sådant är inte någon lycka eller förtjänst i sig. Tvärtom är det något ont. Men när man förföljs för Människosonens skull och lider i förtröstan på Gud, då vänds det onda till en v

Verop över de rika (Luk 6:24–26)

Översättning

Men ve er som är rika,
ni har fått ut era goda dagar.
Ve er som nu är mätta,

ni kommer att hungra.

Ve er som nu kan skratta,

ni kommer att sörja och gråta.

Ve er, när alla människor talar väl om er. På samma sätt gjorde ju deras fäder med de falska profeterna.

Kommentar

Evangeliet vänder alltså upp och ned på våra vanliga värderingar. Att vara rik, mätt och glad brukar människor självklart räkna som en lycka. För många är det summan av vad man önskar sig i livet. Men över detta säger Jesus här sitt: Ve! Ve är ett uttryck för smärta och förskräckelse. Så talar den som vet vad som kommer att ske, den som vill varna och skaka upp människor ur deras säkerhet. Här gäller det livets avgörande värden. Det gäller den grundfalska värdering, som följer av att man tar sitt liv i sin egen hand och handlar som om man själv rådde om det och kunde bestämma över det. Då gäller det att få ut så mycket som möjligt av det för sin egen del. Man har kanske framgång. Man tror att man lyckas. Och just då misslyckas man totalt! Man har fått ut sina goda dagar. Nu väntar misräkningen, hungern, grämseln. Jesus menar: När Riket kommer och Gud tar makten.

Varningen till dem som alla talar väl om har sin särskilda adress till lärjungarna och till kyrkan i alla tider. Det är inte kyrkans uppgift i världen att bli populär, väl tåld eller åtminstone oförarglig.

Kärleken som uthärdar allt (Luk 6:27–31)

Översättning

Men ni, som lyssnar, till er säger jag: Älska era ovänner, gör väl mot dem som hatar er, välsigna dem som förbannar er, bed för dem som plågar er. Om någon slår dig på ena kinden, så håll fram den andra. Tar någon manteln ifrån dig, så neka honom inte heller livklädnaden. Ge åt var och en som ber dig, och tar någon vad som är ditt, så kräv det inte tillbaka. Som ni vill att människor skall göra mot er, så skall ni göra mot dem.

Kommentar

Så vänder sig Jesus till lärjungarna och börjar tala om livet i Guds rike. Riket är en gåva över allt förnuft. Den gåvan har med sig nytt sätt att värdera och leva. Enligt världens sätt att se strider det mot allt förnuft. Man älskar sina ovänner. Man slutar upp att hävda sig. Man kan ge efter på sin rätt och behöver inte slå vakt om sitt eget.

Detta sätt att leva är inte någon lag för samhället. Det har över huvud ingenting med lag att göra. Lagen kräver rättvisa och behandling efter förtjänst. Guds rike får man tvärt emot all förtjänst och rättvisa. Därmed kan man själv avstå från att kräva sin rätt av andra. Men det är något som bara är möjligt när man lever i Guds oförtjänta förlåtelse, i gemenskap med Kristus. Det är väl att man inte en ny lag som man måste ha fullgjort för att få vara med i Guds rike. Ingen har fullgjort detta till punkt och pricka. Rikets barn förblir små och fattiga när de ser på sig själva. De vet hur mycket förlåtelse de behöver. Men de vet också att de får den.

Kärleken söker inte sitt (Luk 6:32–35)

Översättning

Om ni älskar dem som älskar er, vad tack kan ni vänta för det? Också syndarna älskar ju dem som visar dem kärlek. Och om ni gör väl mot dem, som gör väl mot er, vad tack kan ni vänta för det? Så gör ju också syndarna. Och om ni lånar pengar av dem, som ni hoppas skall betala tillbaka, vad tack kan ni vänta för det? Också syndare lånar ju åt varandra för att få lika igen. Ne älska era ovänner och gör väl och ge lån utan att hoppas få något tillbaka. Då skall er lön bli stor, och då skall ni bli den Högstes ty han är god mot de otacksamma och onda. Kommentar

Människor tror att de vet vad kärlek är. Men här talar Jesus om något som de flesta inte känner till. Den kärlek som han förkunnat och skänker är något nytt. Nya Testamentet har till och med ett nytt ord för kärlek (agape), ett ord som annars inte var vanligt i grekiskan och som kristendomen har fyllt med nytt innehåll.

Jesus skildrar här vad människor vanligen menar med kärlek. Det hör med till människans natur – eftersom vi är skapade av Gud – att vi kan älska varandra och vilja varandra väl. Men den kärleken har sin naturliga gräns. Den kräver genkärlek, ömsesidig hänsyn, ett givande och tagande som båda sidor har nytta av. Men Guds kärlek är givande, självutgivande slösande, utan tanke på egen fördel. Den kärleken fyller hans rike. Den får man och den skall man ge vidare.

Kärleken dömer inte (Luk 6:36–42)

Översättning

Var barmhärtiga, så som er Fader är barmhärtig. Låt bli att döma, så blir ni inte dömda. Fördöm inte, så blir ni inte fördömda. För ni skall få förlåtelse. Ge, och ni skall få. Ett gott mått, packat, skakat och med råge på, skall man ge er i famnen. Åt er skall mätas med det mått som ni själva mätte med.

Han sade till dem med en bild: Inte kan väl en blind leda en blind? Då faller de väl båda i gropen? Lärjungen står inte över sin mästare. Blir någon fullärd, är han bara sin mästars like. Varför ser du flisan i din broders öga och märker inte bjälken i ditt eget? Hur kan du säga till din broder: Bror, låt mig ta ut flisan som du har i ögat? När du inte ser bjälken i ditt eget? Din skrymtare! Ta först ut bjälken ur ditt eget öga. Sen kan du se klart nog för att ta ut flisan i din broders. Kommentar

Så länge man står under lagen, har man rätt att döma. Lagen dömer ju vissa gärningar och den domen är rätt. Men har man kommit in i Guds rike och fått allt efterskänkt gäller inte längre lagen som grund för mitt förhållande till Gud. Då skall den inte heller vara grunden för mitt förhållande till människorna. Vill man tillämpa lagen mot dem – som man alltid gör när man dömer – så kommer den att tillämpas mot oss själva. Domen är nämligen Guds. När Gud talar – också i Ordets predikan och i själavården – ljuder också hans dom. Men i vårt förhållande inbördes, som medmänniskor och syndare, skall vi inte döma. Visst kan min broder ha en flisa i ögat och visst vore det bra om jag kunde hjälpa honom att ta ut den. Men först måste jag se bjälken i mitt eget. Bilden av bjälken har något groteskt över sig. Inte kan man få en bjälke i ögat? Men just det groteska säger någonting väsentligt. Vår skuld inför Gud är som en bjälke. När den rammar oss måste vi dö. Bara Gud kan använda katastrofen. Vi lever av hans barmhärtighet. Den som är medveten om det, ända in i hjärtats innersta, han kan också hjälpa sin broder med flisan som han har i ögat.

Ett gott träd bär god frukt (Luk 6:43–45)

Översättning

Inget gott träd bär dålig frukt. Lika litet bär ett dåligt träd god frukt. Varje träd känns igen på sin frukt. Man plockar ju in fikon på tistlar, och druvor skördar man inte på törnbuskar. En god människa bär fram det som är gott ur sitt hjärtas goda förråd, ur sitt onda förråd bär en ond människa fram det som är ont. Hennes mun talar ju det som hjärtat är fullt av.

Kommentar

Med ännu en bild visar Jesus skillnaden mellan lagfromheten och det nya livet i Guds rike. Man kan tro att man skall göra goda gärningar för att bli god. Det är lagfromhetens och gärningslärans grundsyn. Mot detta ställer Jesus en annan grundsats: Man måste bli god för att kunna göra goda gärningar. Vad han menar med ett gott träd, säger han inte här, men vi vet vad han tänker på. Det är en människa som har tagit emot Guds rike och dess rättfärdighet, en syndare som har fått allt förlåtet, en lärjung som vet till vem han skall gå. En sådan människa har ett gott förråd i hjärtat. Paulus kallar det för ”Guds kärlek som är utgjuten i våra hjärtan genom den helige Ande, som har blivit oss given” (Rom 5:5). Att höra och att göra (Luk 6:46–49)

Översättning

Varför kallar ni mig ”Herre, Herre” men gör inte som jag säger? Envar som kommer till mig och hör mina ord och gör som jag säger, vem han är lik, det skall jag visa er. Han är lik en man som byggde ett hus och grävde djupt och lade grunden på hälleberget. Översvämningen kom och floden slog emot det huset men kunde inte rubba det, så väl som det var byggt. Men den som hör men inte gör, han är lik en man som byggde sitt hus direkt på marken utan någon grund. Floden slog emot det och genast föll det och hela huset rasade ihop.

Kommentar

Att höra och att göra skall vara två sidor av samma sak. Man kan inte göra utan att höra. Här är inte fråga om gärningslära, varken om allmänmänsklig etik och medmänsklighet eller om en summa bud och regler som man lär av Jesus och sedan tillämpar. Förutsättningen för att kunna ”göra” är hela tiden att ”höra”, dvs att vara en lärjunge som står lyssnande inför Jesus och ständigt lär på nytt. Vad man så tar emot ges också vidare, om man verkligen tagit emot det.

Jesus tar en bild som säger att detta bokstavligen är ”fundamentalt”. Det är den grund som hela vårt kristna liv och vår framtid vilar på. Den som gör och hör han bygger på klippan. Den som inte gör det har byggt på bara marken. Hur det är blir uppenbart när översvämningen kommer. Lukas talar här om en översvämning. Hos Matteus finner vi däremot en målande skildring av hur det går till när regnet strömmar ner i bergsbygden och ravinerna fylls av forsande vatten. Jesus kan naturligtvis ha använt samma bild i olika utformningar. Det är också möjligt att Lukas har format detaljerna så att de blev åskådliga för den som levde i Antiokia eller Rom och som aldrig sett en bergsbäck förvandlas till en malström, men väl visste hur det gick till när Orontes eller Tibern svämmade över.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Lukas evangelium